

Az előadás Tóth József, a kiváló geográfus és regionalista kivételesen gazdag, de sajnálatos módon immár lezárt tudományos életműve előtti tisztelgés. Túl ezen, hangsúlyozni kívánja, hogy a szerteágazó és fölöttébb bonyolult Alföld-problematika bármely eleme, többek között a centrumterületekhez képest a földrajzi nagy táj régtől fogva érvényesülő periféria jellege, sőt egyes kiterjedt térségeinek a "periféria perifériája" helyzete sem értelmezhető megfelelően Tóth József tárgykörben készült munkáinak ismerete nélkül. Különösen így gondolhatja ezt az Alföld-, a periféria- és a határkutatások művelésében mélyen érintett kutató, aki téma-specifikus elemzései során sokszor szembesülhetett a nyilvánvaló ténnyel, hogy a centrum-periféria viszonyrendszerben a periférikus, hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű területek-térségek, jelesül a területi egyenlőtlenségek két jellegzetes típusa, az ún. belső- és a külső határmenti perifériák legszámosabb és legkiterjedtebb formában éppen az Alföldön fordulnak elő. Ezek a sajátos helyzetű, strukturális és tradicionális hátrányokkal küszködő térségek a sokirányú perifériaképződés, rendszerváltás utáni sajátosságait is a legtípusosabban jelenítik meg, különösképpen, hogy a folyamat az Alföldön, akárcsak a magyar gazdaság és társadalom egészében újfent egy elmélyült területi válság és differenciálódás körülményei közepette ment végbe, amelynek egyik nyilvánvaló jele az ország keleti felének "leszakadása", a gazdasági-társadalmi fejlődés ütemének meg-rekedése a fejlettebb régiókhoz, kistérségekhez képest.

A közelmúlt nagy tanulsága, hogy a gazdasági rendszerváltással együtt járó mélyreható átalakulás sem javított a perifériák helyzetén, az Alföld jelentős területei továbbra is periféria jellegű mutatnak. A rendszerváltást követően újraindult viszonylagos gazdasági-társadalmi és szociális dekoncentrációs folyamat igazi vesztesei főként az Alföld keleti-és északkeleti ország- és megyehatárok mentén fekvő elmaradott rurális, falusi térségei. A halmozottan hátrányos helyzetű alföldi határszéli területek, illetve Trianon után a centrumoktól távol került és a határ túlsó oldalára kényszerült falvaktól-városoktól elzárt települések túlnyomó része joggal szolgálta rá a rendkívül kifejező "periféria perifériája" megnevezésre, amelyet első között éppen Tóth József használt munkáiban a legkövetkezetesebben, miután a7. Alföld államhatárok menti területeinek kutatása során a határmentiség és a periféria jelleg közötti szoros viszonyrendszert igazolta. A találó kifejezés részéről abban az összefüggésben született meg, hogy amennyiben a centrumtérségekhez képest az Alföld periféria, akkor e nagy táj legelmaradottabb térségei és mikrokörzetei a periféria perifériái lettek (Tóth J. 1983,1985,1988). Természetesen az Alföld periféria jellegének, a határmentiség és a periféria helyzet összefüggéseinek felismerése és az ezzel kapcsolatos kutatások mások tudományos tevékenységében is fontos szerepet játszottak, ám ezeket ugyancsak szoros kapcsolatok fűzik azokhoz az eredményekhez, amelyeket a centrum-periféria fogalom-pár sajátosságainak feltárásában Tóth professzor első között ismert fel az Alföld vonatkozásában. Elemzéseinek jövőbe irányuló következtetéseivel ma sem lehet vitatkozni: az alföldi perifériák felzárkóztatása, a centrum-periféria viszonyrendszer megváltoztatása mindenképp az európai uniós és hazai támogatási és kohéziós politika eredményességétől, valamint a Schengen-folyamat kiteljesedésétől függ, mert a perifériák önerőből nehezen vagy egyáltalán nem lesznek képesek kilábalni tartós válságukból. Továbbra sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az Alföld története tulajdonképpen megkérdésesség egy megkérdett

országban, a félperiféria félperifériáján elhelyezkedő régió jó része, fejlettségét tekintve pedig ma is félperiférikus helyzetű, valahol az Európai Unió peremvidékén (Enyedi Gy. 2005).